

А П Ъ С Н Ы

Ареспубликатә аын арратәус әр а «А снымедиа»

2024 ш. октябрь 31 № 83-84 (21 590)

«Ижәфәнгәыпъштәылоу ахылпъақәа»

Ацәыргакәтца

Стелла Сақания

д Абас ахьзын октябрь 29 рзы В. Г. Арзынба ихьз эху айбашьратә фырхатцара Ахьз-Апъша Ахәынтқарратә музеи аҕны иаартыз афототәыргакәтца.

Иазгәатәуеп, Апъсны Ацъынцәтәылатә еибашьраан, ақыртүа-апъсуа еимақы апъыхразы 1994 шықәса ииун 21 рзы Урыстәыла анапы зцаршыз Аикәшахатра инакәыршәаны, Апъсны ишалагаз Урыстәылатәи абжәаказаратә мчқәа рнапынцә анагзара.

Арт ашықәсқәа ирылагзаны Апъсны иказ Урыстәылатәи абжәаказаратә мчқәа рхыпъхазара назон 70

– нызқьык, урт рахьтә Апъсны арра иахысуаз 117- ык тахеит.

Жәипъшь шықәса Апъсны рыказаара Урыстәылатәи абжәаказаратә мчқәа ароль дузза нарыгзеит. Ускан итыхыз афотосахьақәа жәпакы ркынтә 50 цыра ацәыргакәтцахь инанган.

Ари ацәыргакәтца аартуа, В. Г. Арзынба ихьз эху айбашьратә фырхатцара Ахьз- Апша ахәынтқарратә музеи аиҕабы Мзия Беиа илхәеит, жәипъшь шықәса рышнытқәа Апъсны атынч пьстазаара ашьақәгыларазы Урыстәылатәи арбцъар мчқәа икартаз аус даараза ишдуу. Апъсны итахаз ачкәынцә арра иахысуаз рыхьзала минуткәти афымтрала иргәаладыршәеит.

Анафс ажәа иман Апъсны ажуриалистцәа Реидгыла ахантәафы Руслан Хашыг. Уи итабуп хәа реиҕәеит имоахытыз зегьы, хатала Апъсны

иҕоу Урыстәыла ацҳаражәхәаф Михаил Шургалин, аб Виссарин. Дазаатгылеит Урыстәылатәи арбцъар мчқәа Апъсны ианалагалаз инаркны сынтәа 30 шықәса штыз. Иазгәеит, дара 1994 шықәса инаркны Урыстәыла Апъсны Ахьыпъшымра аназханатаз 2008 шықәсанза ишыказ. Ари аамтә иалагзаны урт русура атәы эхәо архив дузза иҕоуп, афототыхымтқәа жәпакы рымоуп. Рапъхьака ргәы иҕоуп ари ацәыргакәтца анафс апрокейт фыц аус адуллара, архив ацифратә технологиахь аиагара, иара убас афильм атыхра ақыртүа-апъсуа еимақы иазкны, Урыстәылатәи абжәаказаратә мчқәа имоагыргоз русура аазырпшуа.

Ари ацәыргакәтца аҕшгафс дамоуп Апъсны ажуриалистцәа Реидгыла ахантәафы, ажуриалист Руслан Хашыг, афототыхымтқәа равтор – Владимир Попов.

Ахәынтқарратә бызшәа амш

Чыдала хшыфзышьтра ззутәу

д Апъсны Ахәынтқарра Ахада Аслан Бжьаниа есышықәса октябрь 27 азы иазгәартә Ахәынтқарратә бызшәа амш азы адныхәалара кәитцеит.

Адныхәаларафы чыдала иазгәауоп:

“Хатыр зкәу хауаажәлар, гәахәарыла ишәыдысныхәалоит акырза зцазкуа хмилиаттә ныхәа – Апъсуа бызшәа амш.

Апъсны ахәынтқарратә бызшәас

иҕоу – апъсуа бызшәа ижәйтәзоу, иахьа уажәраанз еиқәхаз бызшәоуп. Уи иахьа иалацәажәоит хтәыла икәынхо реипш, уи антытгыи милацтәла иапсыуоу хдиаспора ахатарнакцәагы убрахь иналатцаны шәнызқьык инареиҕаны ауаацсыра. Ишдыру еипш, амилаттә милацтәны иказтәо, урт рфәахы зхәо, еидкылааны измоу абызшәоуп.

Убри аан иҕәатәуеп, иахьа имоацысуа аглобализация апрокейт абызшәақәа анырра шырнәтә, ажәлар мацқәа рфәацхьа еиуеицшым азцаара царкәа шықәнаргыло.

Абызшәа аҕеицш амазарц, атцакы ацәымзырц азы амилаттә ахәынтқаррей рыпцстазааракны хархәара амазароуп, убри аан хәзтәгылоу аамтә

икәнаргыло атахрақәа ирықәшәа-зароуп. Убри аҕнытә ижәйтәзатәу тоурыхла, культурала ибеиоу Апъсны ахәынтқарратә бызшәа аиқәырхареи арфеиареи рус - чыдала хшыфзышьтра ззутәу хырхартоуп ахәынтқарра аганахьала.

Апъсуа бызшәа аиқәырхареи арфеиареи рзы зыда цсыхәа ыкам ашьафәқәа рыкатцаракны, хымҕада, ауаажәларра шәыцхыраара атахуп. Сара агәра згоит Апъсуа ахәынтқарра аргыларакны ххатәы бызшәа иамоу атцакы азхьыцрала, зегьы хәидгылааны хусеицурала ашәышықәсақәа иргәылганы хара хкынза иааргаз хбызшәа еиқәырханы аҕхьақәтәи абицарақәа рызнагара шхалшо.

Еипкьара ақәымзааит, икәыфлаит наунагза ари адгьыл афы Апъсны Ахәынтқаррей апъсуа жәлари рбызшәа!”

Иага аамтә царгьы...

Аррепрессиақәа ирыладырыз Рымш

д Октябрь 30 азы Апъсны аполитикатә репрессиақәа ирыладырыз ргәалашәара Иамшын.

Сариа Лакоба лыхьз эху абахчәфы имоапысит урт ирызку абака ашьапафы ашәтқәа рышьтатцара. Иа-лахәын Апъсны Ахада Аслан Бжьаниа, Аиҕабыра иалоу, Жәлар Реизара адепутатцәа, ауаажәлар рхатарнакцәа.

Абри аамтә баапс иалазит Асовет Еидгыла иахьатцанакуаз миллионшыла акымзарак эхарамыз. Апъсуа жәлар ари даара гәгәала ирыхькысит. Афажәатәи ашәышықәса 30-40-тәи ашықәсқәа раан быжьнызқьык инареиҕаны харада идырзит.

Абри аены иаҕгәалахаршәоит Сталин ирежим иафәтцахәхаз миллионшыла ауаа. Иахаразак ауаа рацәафны идырзит 1937 шықәсазы. Апъсны политикала ашьлапшра иатцанакит ауаацсыра зегьы: анхацәа, аусуфцәа, ашәкәыфцәа, апоетцәа, атцарауаа, артцәа, ахақьымцәа, аполитикатәи ауаажәларратәи усзуфцәа. Апъсны афажәатәи ашәышықәса 20-тәи ашықәсқәа, 30-тәи ашықәсқәа рыбжаразынза масала аррепрессиақәа ыкамызт. Урт

ианрылагаз Апъснытәи АССР ЦИК Ахантәафы Нестор Лакоба Қарт Лавренти Бериа ашхам итаны дантә-ирха ашьтахь ауп.

Сталин ирепрессиақәа рышықәсқәа раан Апъсны ацәыз дукәа аиуит. Зхыпхьазара мацыз апъсуа жәлар ақәзаара ахькә инхькәгылеит.

Ихартәаам адырратарақәа рыла, 1937 шықәса ииуль инаркны 1938 шықәса ноиабр азынза Апъсны идырзит 2186-ык, арт рахьтә 748-ык ршыит, 377-ык бжьазит.

1937 шықәса маи азы XV Апъснытәи апартконференцияфы иалырыз Апъснытәи аобком алахәылацәа 51-ык рахьтә идырзит, иршыит 39-ык. 1937 шықәсазы иалхьз Апъсны ЦИК алахәылацәа 110-ык рахьтә 78-ык дырзит. 1937 шықәса инаркны 1942 шықәсазынза Апъсны атцарадырратә, арфеиаратә интеллигенция зегьы ыкәыргеит.

Аполитикатә репрессиақәа ирымпытахәхаз ргәалашәара Амш Апъсны иазгәартәи 2006 шықәса раахы. Убаскан еиҕкаан аполитикатә репрессиақәа ирымпытахәхаз рыришаразы Апъсны Ахада иҕны Акомиссия.

Ақәа аполитикатә репрессиақәа ирылазыз рбака ргылан Апъсны Жәлар Реизара ахьбра аҕацхьа 2011 шықәса октябрь азы. Абака авторс дамоуп асахьагышы Зураб Тьжәба.

Абцъар азы азақәан

д Ааигәа имоапысыз Апъсны Жәлар Реизара атәылахьчареи амилаттә шәартадарей рзы Аилак аилатәарафы «Абцъар азы» Апъсны Азақәан аиҕакрақәа ралагаларазы азақәан апрокейт иалацәажәеит.

Азақәан апрокейт авторцәа амацзуратә бцъар аиқәыршаразы аҕқарақәа реиҕтәрей рхартәаарей рзы ажәалагала кәртцоит.

«Ахәынтқарратә усбартақәа рматцуратуаи аиуристтә хәфқәа русзуфцәеи амацзуратә бцъар аныкәгара, амазаара, ахархәара амацзуратә уалпшьақәа рынагзараан мацара азы азин рытарей иарбоу ахафқәа азақәан ала ирыдцоу атакцхькәрақәа рсия ахартәаарей, иара убас Апъсны Амилаттә Банки ак-

редиттә еиҕкаарақәеи амацзуратә бцъар аахәарей ахархәарей рзы азин рытарей рзы абжьгара кәцоуп», - адырра кәнатцоит Жәлар Реизара апресс-матцзура.

Адепутатцәа еиҕфакны иарбоу азақәан апрокейт ахәапшрей актәи аҕхьарафы адкыларей рзы иааиуа Апарламент ассессиа аилатәарахь ацәыргаразы азбамтә рыдыркылеит.

Атәылахьчареи амилаттә шәартадарей рзы Аилакы ахантәафы Тәмыр Шергелиа имоапигоз аилатәара адепутатцәа рнафс, иара убас рхы аладырхәит Апъсны Амилаттә Банк анапхгарацара алахәыла Д. Салиа, Амилаттә Банк ашәартадарә амацзура аиҕабы Д. Басариа, Акоммерциатә банк «Гарант-Банк» ашәартадарә амацзура аиҕабы М. Зақараиа.

Акәатәи аиңһнықолара

Аспорти акултурей рнықәа

д Жьтаарамза 26-27 рзы Акәа ихацыркеит афратә марафон. Уи аеспублика акәақкәа зегьы, уи антыц ақынтыгы хыңһазара рацәала алахәылацәеи, ахәацшцәеи, аспорт абзибацәеи еизнагеит. Актәи амш азы ахәыцкәа еиңһнықолон.

Акәа, Амхацырцәа Рыңһацәеи аиңһнықолара официалла аартра аены уи иалахәыз дрыдһыцәлеит Апсны Ахада ихацыпуаф Бадра Гәынба. Уи иазгәеит ашықәсан ари зымәхак тбаау спорттә атысны ишықоу. Уи иалахәыз зегьы ақәфи арақәа рзеиғышыейт.

Аиңһнықолара ирылагаанза амарафон алахәылацәеи ахәацшцәеи Амхацырцәа Рыңһацәеи инартбаау акултура-лахәыхратә

ашәырзкәа, ажырызы ухәа. Активла ацшыараамта ахгара бзиа изборзы апышәа змоу аинструкторцәа рнапһгарала ахыци ахәымпали рыла ахысрафәи рымчкәа цыршәарц азы алшара рыман.

Амузыкәтә фестивал еизнагеит анагзацәа фарацәа. Ахәацшцәа агәыргәарей алахәыхрей зыцз зейгәакам анырра рнагәеит ари аконцерт.

Ахаа-мыхаакәа рыбзибацәа рзы еиңһаахейт ацсуа хаа-мыхаакы – ацынцыһәа ақатаразы ақазара ақласс. Ақазәа асасцәа ари агәырхаага ақатара иацоу амазақәа рзеитәрхәон, иара убас урт фыц иқатдоу ачыс ағыама ддырбон.

«Шықәсыки бжәки рыһныцкәа хара, Урыстәыла, Казахстан, Белоруссия ухәа егырт атылақәа ркынтәи алахәылацәа ахәычтәи атлетикәтә еиңһнықолара адағы, Апсны акултурағы ағәи еилыркаарц азы ари ахтыс хәазықәхтон.

Иахәа аиңһбрақәа рхы аладырхәуейт 13 шықәса зхымтыц

аиңһааф, «Афратә цоурых» («Беговая история») аиңһааф, адиректор хада Анастасия Мачульскаиа.

Амш ахтыс хада акәны икалеит ахәыцкәа реиңһнықолара. Уи рхы аладырхәит 13 шықәса ркынза зхыцуа 200-шыкә рақара, Апсны, Белоруссия, Казахстан, Кыргызтан атылақәа ркынтәи аспортсмен фарацәа.

6-9 шықәса зхыцуа аспортсменцәа рыбжәара 1 км. ркынза аиңһнықоларағы аиааира ргеит София Чаабали Ервин Асланиани, афбатәи атыц – Наала Бессоноваи Николаи Савинкини, ахқатәи атыц ааныркылейт Манана Ашыхаруеи Кирилл Макарови.

10-13 шықәса зхыцуа аспортсменцәа рыбжәара аиааира ргеит Ангелина Рушьваки Сабри Нанбеи, афбатәи атыц ааныркылейт Анастасия Ковалиоваи Алексееи Бондари, ахқатәи атыц ааныркылейт – Даниел Туркиеи Ерик Асланиани. 500 м. ркынза иназо адистанция ала афракәа зхы рылазырхәыз 5 шықәса ркынза зхыцуа ахәыцкәа зегьы агәаларшәагәтә хамтақәеи амедалкәеи ранашәахейт.

Адуцәа рыһнуцкәа аиңһнықолара рхы аладырхәит 700-шыкә.

42, 2 километр ахыбжәыз аиңһнықоларағы аиааира игейт Курск ақалакь ақынтәи Артиом Маиоров. Ахәса рыбжәара актәи атыц ааныркылейт Раменское ақынтәи Ирина Шевченко.

Москватәи аобласт иатәу Артиом Цибак 21, 1 километр ахыбжәыз аиааира игейт, афбатәи атыц – Александр Пирогов (Уфа), ахқатәи – Борис Скрипников (Москва).

Ахәса рыбжәара актәи атыц ааныркылейт Татяна Никульина (Сыктывкар), афбатәи – Наталиа Раваева (Акәа), ахқатәи – Ирина Колесникова (Белгород).

Аиааира згази аңһахәкәа заузи ахамтақәа ранашәара рхы аладырхәт Апсны Ахада ихацыпуаф Бадра Гәынба, афари аспорти русқәа рзы Ахәынтеилакы ахантәафы Тарашь Хагба, Акәа ақалакь ахадара аиңһабы ихацыпуаа Астамыр Ашәба, Леон Кәарциа, Апсны триатлон Афедрация апрезидент Борис Барцыц.

Ажәларқәа ракзаара ашыта

Жәларбжәаратәи аконференция

д Жьтаарамза 25 рзы Акәа икоу «Москва Аһны» афәи «Атрадициатә таацәаратә беиарақәа – ажәларқәа ракзаара иашыацоуп» хәа хыс измоу Жәларбжәаратәи аконференция мөапысит.

Аконференция ахықәкы – хамтацәи ашәартарақәа ртагылазаашыафәи атаацәаратә беиарақәа рыхычарей реимадарей рызцарақәа рфәи ауаажәларратә усуцәеи, анагзаратә мчрей, ауахәамей рымчкәа реидкыларә ауп.

Аконференция еиңһрааит – Апсны Аиашахатцаратә дин икәныкәо ахәса Реидгыла, «Апсны атынчрей асоциалтә иашарей рзы анацәа» Рхеидкыла, «Апснытәи атуристтә еидгыла», ацхыраара Кнатцәит Акәа икоу «Москва Аһны».

Апленартә еилатәара рхы аладырхәит Апсны адәныкәтәи аусқәа рминистр Сергеи Шамба, Апсны Ахәынцқарра Ахада Иусбарта анапһағы Абесалом Кәарциа, Апсны икоу Урыстәыла ацхаражәхәаф Михаил Шургалин, Апсны аиашахатцаратә уахәама аиңһабы Виссарион Аплиа, Апсны икоу Урыстәыла аусацуразы Ахатарнакра анапһағы Владислав Куликов, Апсны Ауаажәларратә палата ахатарнакцәа.

Аусмөацгәтә аартуа, Апсны аиашахатцаратә дин икәныкәо ахәса Реидгыла ацхантәафы Наталиа Дмитриевскаиа иазгәалтәит: «Мрацәааратәи алибералтә идеология хтаацәаратә беиарақәа рахы ицоурам анырра Картцәо иалагәит 90-тәи ашықәсқәа рзы. Уажәы уи алцшәақәа аабартоуп. Фышықәса раңһа, Урыстәыла атрадициатә доухә-цәаацәиатә беиарақәа рыхычарей рыргәгәарей рзы Ахәынцқарра Ахада Иусцәа анрыдыркыла ашытахь ауп, хара хидеология анхау».

Лара лгәаанагарала, Апсны есымша ауаажәлар рморалтә теитыпш иашыацәи икәз атаацәаратә беиарақәағы убасцәкыа адгыларә атахны икоуп.

«Иахәа адунеи афәи имөапысуа аиңһрақәа, ахәыцкәа рира амачхарала, амилац ргәабзиара аганахыла ауадафракәа рцәыртцрала, афәр рыбжәара апстбарақәа рыррацәа харала атаацәа ринститут анырра гәгәа артоит», – лажәа иаццо илхәейт лара.

Абесалом Кәарциа атыла ан-

апһгара рыхыцара адһыцәаларатә цхамта дапһхейт. Иара иахәа ажәлар ракзара иашыацәи икоу атрадициатә беиарақәа гәгәала апышәарақәа ирхысуейт хәа иазгәеит.

Абесалом Кәарциа, Апснытәи Урыстәылатәи аекспертцәа еиңһрааны атаацәа ринститут арғәгәаразы амөақәа рыңһаара реазыршәалоит хәа иазгәеит.

Апсны икоу Урыстәыла ацхаражәхәаф Михаил Шургалин иазгәеит атылақәа рыбжәара аусеицура Урыстәылеи Апсны руаацсыра еиңһрәеипшу атрадициатә беиарақәа шыацәи ишыроу.

«Ари даара акратцәанакүейт иахыацәи аамтаз, зегь раңһа иргылары, Мрацәаара хажәларқәа зынза ирыцәтәи атысқәеи ахымөацгәшыақәеи анрыднагәло. Апсны ауаапсыра реиңһарафык қырысанцәоуп, икоуп ацсылмантә дин ныкәызгогы, аха арт ац-динкы рфәи гәгәала абарт афыцлағаларақәа мап рцәыркуейт», – иазгәеит иара.

Апсны адәныкәтәи аусқәа рминистр Сергеи Шамба аконференция атема ақуалра ацоуп хәа иңһазейт, еиңһарағы уи Урыстәыла «атаацәара ашықәс» хәа иңһазоу 2024 шықәсазы иахымөапысуа.

«Урыстәылатәи Афедрация Ахада Владимир Владимир-ица Путин атрадициатәи адоухәтәи малқәа реиңһаратәи аусцәа инапы ацаиөит. Уа иарбоуп 17

ркынза урыстәылатәи амилацәа традициякәеи, аетноси, ацивилизация реиңһархаразы иахдоу априципкәа. Ари акратцәанакүейт Урыстәыла мацараз акәымкәа, адунеи ажәларқәа зегьы рзгы, избан акәзар хара абарт амалкәа, абеиарақәа гәгәала апышәара ианатцәдыргыло аамта хтагылоуп», – иңһейт Сергеи Шамба.

Аконференция алахәылацәа еиуеипшым азцәарақәа ирылацәажәейт:

Фышм имөапысуаз аконференция рхы аладырхәуит Шьамтәыла, Белоруссия, Узбекистан, Аахыц-Уцстәыла, Казахстан, Бырзентәыла, Ермантәыла, Нхыц Кавказ аеспубликақәа ухәа Урыстәыла егырт арегионкәа ркынтәи асоциал-културатә проекткәа реиңһаацәа.

«Москва Аһны» афәи имөапысыз апленартә еилатәара ашытахь, аконференция алахәылацәа ишытысы азцәарақәа инартбааны рылацәажәаразы асекциякәа рыла рееиһышеит.

Ахатә инф.

программа рзыңһын.

Зегьы реиңһа анырра бзиа узто усмөацгәтәи икалеит амилацәа чысхкәеи афи рфестиваль. Амарафон асасцәа ибеиоу Апсны атрадициакәеи акултурей рдунеи аеагәыла халаларазы хра злоу алшарақәа рзацдан, ргәамақәа рбар алшон хкы рацәала ачысхкәа, арыжәтә,

шышә-шык ркынза ахәыцкәа.

Шәарей харей иахәа Апсны атлетика лас ацоурых афәиара халахуп, убри аан зейгәакам, убла хызкуа ацшзарақәа, амш бзиа, ахауа зында, афатә хаа, иаидкылары агәалаказара аиуразы алшара хамоуп», – Апсныпресс акорреспондент дицәажәо, еиталхәейт амарафон